

GRUNDTVIGS SYN PÅ FORKYNDELSEN

AV REGIN PRENTER.

På Grundtvigskirkens første prædikestol står en indskrift: Læs op, hvad der står skrevet, og vidn, hvad du har levet!

Det er vistnok en udbredt opfattelse, at denne sætning er et meget rammende udtryk for det grundtvigske syn på ordets forkyndelse. Det skrevne ord læses ganske vist op, men det er åbenbart ikke forkyndelsens egentlige kildespring. Dette ligger i forkynderens liv. Vidn, hvad du har levet! Forkyndelsen er livsvidnesbyrd. Deri ligger dens værdi, men deri ligger også dens begrænsning. Den er et menneskeord og kan ikke på nogen måde stilles ved siden af Guds eget ord i dåb og nadver.

Et sådant syn på forkyndelsen står i klar modsætning til den lutherske vurdering af prædikenen. Luther betænker sig ikke på at kalde prædikens ord for Guds eget ord, over hvilket prædikanten ikke skal læse „Kyrie eleison“, eller for hvilket han ikke skal bede om tilgivelse¹). Luther kan tale om det levende ord i modsætning til den døde skrift på en måde, som lige indtil ordvalget minder påfaldende om Grundtvig²). Men det levende ord, han tænker på, er så godt som altid prædikenens ord, selvom dåbens og nadverens ord ikke er udelukket.

Det er uden tvivl rigtigt, at et syn på forkyndelsen som det nys skitserede med dets brod mod det ældre lutherske syn i stor udstrækning i vore dage er rådende blandt Grundtvigs disciple. Men dækker det — navnlig i denne noget forenkede form — virkelig Grundtvigs eget syn på forkyndelsen? Dette spørgsmål skulde i det følgende tages op til behandling. Herunder vil der ikke blive fremdraget nye eller hidtil ukendte tanker av Grundtvig; men det skal forsøges, i noget højere grad end det vanligt sker, at forstå Grundtvigs forskellige tankekredse i sammenhæng, og Grundtvigs syn på forkyndelsen vil kort blive sammenlignet med Luthers.

¹) Se min „Bibelen og vor Forkyndelse“, København 1942, s. 8—9.

²) Se min „Spiritus Creator“², København 1946, s. 127 ff.

I en avhandling fra Den christelige Børnelærdom med titelen „De christelige Livstegn“¹⁾ betegner Grundtvig forkyndelsen som håbets livstegn, på samme måde som bekendelsen er troens og lovsangen kærlighedens livstegn.

Når forkyndelsen betegnes som et livstegn, altså som noget, der udspringer av et forhåndenværende liv, og derfor forudsætter dette uden selv at kunne fremkalde det, betyder det åbenbart ikke det næsten alt for nærliggende, at forkyndelsen så skulde være et religiøst selvvidnesbyrd. Det er ikke forestillingen om forkyndelsen som den enkeltes vidnesbyrd om sin egen åndelige livserfaring, som ligger bag ved Grundtvigs tale om forkyndelsen som livstegn. Det kan i den sammenhæng, hvori forkyndelsen som livstegn er sat i Den christelige Børnelærdom, (og denne udtryksmåde er ikke noget isoleret hos Grundtvig), slet ikke overses, at forkyndelsen i særlig forstand er *håbets* livstegn, lige så lidt som det noget øjeblik kan betvivles, at det er *menighedens* forkyndelse, såvel som det er *menighedens* bekendelse og *menighedens* lovsang, som er det kristne livstegn. Forkyndelsens „livstegn“ er ikke noget, der udspringer av den enkeltes særlige livserfaring, men af menighedens håb.

Men disse foreløbige antydninger viser allerede, at den grundtvigske tale om forkyndelsen som livstegn må ses i sammenhæng med Grundtvigs forståelse av, hvad kristeligt liv i det hele er, om den overhovedet skal give mening. Det drejer sig her især om to meget vigtige tankekredse hos Grundtvig: tanken om tro, håb og kærlighed som udtryk for det voksende Kristusliv i menigheden — og tankerne om kirke og skole. Vi vil tage disse to tankekredse frem hver for sig.

Grundtvigs tanker om kristenlivet som et Kristus-liv i tro og håb og kærlighed, d. v. s. Jesu Kristi egen nærværelse og vækst i den enkelte og menigheden, begyndende med den blindfødte tro, ilende fremad gennem håbet og fuldendt i kærligheden, findes mangfoldige steder i sangværket og systematisk fremstillet i flere av avhandlingerne i Den christelige Børnelærdom. Vi plukker her nogle enkelte karakteristiske steder ud. I den meget vigtige fortale til Kristenhedens Syvstjerne hedder det således: „Betragter vi nemlig det kristelige Grundord af Herrens egen Mund til hele Folket som et evigt Livsord, da bestaar det ligesom Kristenlivet, af tre Hoveddele: Trosordet, Haabsordet og Kærlighedsordet, Trosordet nemlig i Daabspagten, Haabsordet i Daabsordet, med Fredlysningen og Herrens Bøn, og Kærlighedsordet i Herrens Bordtale ved den hellige Nadver; og kun hvor hele dette tredfoldige, guddommelige Livsord ved Troen og Aanden træder fuldelig i

¹⁾ Den christelige Børnelærdom, 4. udg. ved Einar Skovrup, København 1941, s. 94—103.

Kraft, kun der lever Menigheden ikke mere sit eget Liv, men hans, som er død og opstanden for os¹).“

Lidt længere henne i samme fortale fremsætter Grundtvig ud fra dette syn på kristenlivet som et trefoldigt Kristus-liv i tro, håb og kærlighed, formedelst henholdsvis dåbspagten, fadervor og nadverordet, en interessant kritik af lutherdommen. Gennem Luther kom en helt ny forståelse av troen og gudsordet, „at „Ordet og Troen“, Guds-Ordet levende paa Modersmaalet og Menneskehjertets levende Tro derpaa er de Midler, hvormed den Helligaand baade begynder og fuldfører Saliggørelsen i Vorherres Jesu Kristi Navn²)“. Men, hævder Grundtvig, med kristenlivets håb og kærlighed stod det sig så mådeligt, „at man vilde pine begge Dele ind i Trosbegrebet i Stedet for at følge dem fra deres Udspring i Aanden og Troen lyslevende gennem Daaben og Nadveren til deres Indløb i Paradis³)“. Følgen av, at håbet og kærligheden skulde pines ind i trosbegrebet, blev efter Grundtvigs opfattelse det forvirrede slagsmål om det kristelige trosbegreb efter skriften, det slagsmål som „kun var Skyggen af den indvortes fortvivlede Kamp om den saliggørende Tro, hvis Besiddelse for ethvert oprigtigt og alvorligt Menneske maatte blive tvivlsom, naar Guds Herlighedshaab og den fuldkomne Kærlighed skulde høre til Troens Egenskaber og være dens eneste ægte Kendemærker⁴) . . .“. Tankegangen er den: hvor troen ikke kan få lov at være den spæde begyndelse, der først efterhånden gennem håbets utrættede ilen fuldendes i kærligheden, hvor troen tværtimod selv bliver forstået som det fuldkomne, der ikke har noget efter sig, dør må alle alvorlige mennesker tvivle om, hvorvidt de overhovedet har nogen tro. Grunden til denne manglende indsigt i troens, håbets og kærlighedens sammenhæng var, at man ikke så troens og håbets og kærlighedens levende begreb i gudsordet til os i dets trefoldige skikkelse. „. . . thi hele det kristelige Levnedsløb fra den første levende Rørelse af Guds-Ordet til det fulde hjertelige Fællesskab med Vorherre i hans Kærlighed ligger oplyst for os, saa hvem der aandelig vil begynde med Kristus i Moderslivet kan ogsaa fødes og vokse med ham en gudmenneskelig Vækst⁵)“.“

Det er tanken om kristenlivet som Kristi eget liv, som bærer hele tankegangen. Det er også denne tankegang, der er hjertet i Grundtvigs kirkelige anskuelse: tanken om den lyslevende Kristus, som lever sit liv nu i menigheden i det ord, hvori han selv lever og giver liv. Denne

¹) Kristenhedens Syvstjerne, ved P. A. Rosenberg, København u. å, s. 19.

²) anf. skr. s. 22.

³) sammesteds.

⁴) sammesteds.

⁵) anf. skr. s. 23.

tanke er det også, som bærer Grundtvigs kirkebegreb: menigheden som det åndelige gudsfolk. Men det er ejendommeligt, hvor lidt i nutidig grundtvigsk forkyndelse tankerne om troen, håbet og kærligheden som kristuslivets skikkelse i os træder frem. Det er, som om det, Grundtvig havde at sige os om fadervor som håbets „livudtryk“ og Herrens bordtale ved nadveren som kærlighedens „livudtryk“, er helt stillet i skygge af det, som var sagt om dåbspagten som troens „livudtryk“. Og samtidig hermed er det gået sådan, at den stærke sakramentale realisme i Grundtvigs tale om kristenlivet som Kristi eget liv hos os er blevet svækket. Vejen banes dermed for forståelsen af kristenlivet som vort eget indre, religiøse liv og dermed også for opløsningen af den oprindelige enhed af det kristelige og det menneskelige, respektive det folkelige. Thi i den lyslevende Jesus Kristus oprejses og genfødes vort skabte menneskeliv i dets hele bredde. Her lukkes intet menneskeligt ude. Men hvis kristenlivet skal være et religiøst inderlighedsliv, være vort eget fromhedsliv, da må dets forbindelse med vort ydre liv blive problematisk, da trækker det op til den stadige tovtvækning mellem „det indre“ og „det ydre“ i os, som kendetegner al spiritualisme. De vældige ord, Grundtvig taler om kristenlivet, dets kæmpekræfter og kæmpeskridt, er der ingen grund til at søge neddæmpet, når man forstår kristenlivet som Grundtvig gjorde det:

Nyaarsliv, som Verden hader,
 Velbehager Gud og os,
 Os som Børn og ham som Fader,
 Og al Død det byder Trods,
 Thi det er *hans* Liv, som døde,
 Men i Paaskemorgenrøde
 Sejrsalig klart opstod. — — —

Menneske! hvor dybt du sukker,
 Fryd dig ved Guds Velbehag!
 Kærlighedens Billedhugger
 I dit Ler har fundet Smag,
 Har sit Liv i dit affbildet,
 Drager det, i Død forvildet,
 Atter kærlig til sin Favn¹⁾.

Kristenlivet er „det syndige Menneskes Gien-Optagelse i det ny uskyldige Menneske, og dermed i Guds eenbaarne Søn, som er baade Gud og Mand“²⁾). Men *er kristenlivet optagelse i Jesu Kristi eget liv,*

¹⁾ Kristenhedens Syvstjerne, ved P. A. Rosenberg, s. 225.

²⁾ Den christelige Børnelærdom⁴, s. 133.

da må det have sin fødsel, vækst og fuldendelse. Det er denne vækst, som får Grundtvig til at lægge den stærke vægt paa treheden: tro, håb og kærlighed. „Christenlivet begynder hos os med Troen, voxer med Haabet, og fuldkommes af og i Kiærligheden“¹⁾. Når man forstår kristenlivet sådan, bliver det også klart, hvorfor det ikke kan „pines ind“ i et enkelt begreb, men må følges fra dets udspring i dåben, lyslevende gennem nadveren til dets indløb i paradiset. Trods alle forskelle har den, der taler sådan, en sag fælles med det 19. århundredes anden store kristne tænker i Danmark: kristen er ikke noget, man *er*, men noget, man *bliver*. Men det er betegnende, at det, Grundtvig ved sin tale om troens vækst frem gennem håbet og kærligheden så stærkt fremhævede, underligt forstummede, så troen for sig selv, forstået om menneskets eget inderlighedsliv, blev til en form for at *være* kristen.

Dette syn på kristenlivet bestemmer også Grundtvigs syn på skriften, theologien og forkyndelsen, samlende sig om den bekendte adskillelse mellem kirke og kirkeskole. „Da nemlig Jesus, uden at være hvad Man kaldte „lærd“, dog baade kienkte og flittig brugde Israels Hellige Skrift, og oplærde sine Apostler til „Skriftkloge paa Himmeriges Rige“, der vidste at bruge baade „Gammelt og Nyt“ til Menighedens Oplysning og Opbyggelse, og da Han endelig, efter sin Himmelfart, udnævnedede en boglærd Apostel, som blev Christen-Folkets Hoved-Skribent, saa kan Man ikke blot opvise Skriften før og ved Kirkens Stiftelse, men opvise den i saa nøie Forbindelse med Kirkens Stifter og Dens første Embedsmænd, at vi Intet vove ved at paastaae dens Uundværlighed, vel ikke for hver Enkelt til Salighed, men dog for Lærerne og derved for hele Samfundet til Dets Oplysning og Forsvar. Det Skole-Begreb, hvortil Skriften, som Bog nødvendig hører, og hvis levende Udtryk naturligviis ei kan være nogen Bog, men den christelige Lærestand, dette Skole-Begreb er med Lærestanden knyttet til Kirke-Begrebet, og at den christelige Lærestand kun ved Hjælp af en hellig, ufeilbar Skrift kan svare til sin Bestemmelse, derpaa henviser ikke blot hele Kirke-Historien, men det maa blive indysende, saasnart Man fatter denne Lærestands eller den levende Kirke-Skoles Bestemmelse. Denne har imidlertid Apostelen Paulus med faa, men altomfattende Træk angivet i sit Kirke-Brev, naar det der hedder, at baade Apostler og Propheter, Evangelister, Hyrder og Lærere er os skienkede til de Helliges Uddannelse, til Embeds-Gierningen og Christi Legems Opbyggelse, saa der af os Alle kan blive en moden Mand, der staaer

¹⁾ Anf. Skr. s. 159.

Maal med den fuldvoxne Christus, og forener i sig Hans (Guds Søns) Tro og Erkiendelse [Ef. 4, 11—13]. Nu, da Christenhedens Philosopher ei længer udlove en aandelig Erkiendelse, der enten er Troen modsat eller uafhængig af den, men kun en „Forening af Tro og Erkiendelse“, nu kan vi godt forstaae, Paulus vil dermed sige, at denne Forening, som de Verdsligvise kun fukse paa, skal virkelig naaes i Kirken ved Hjælp af Kirke-Skolen, som Herren dertil har indrettet, og saavist som dertil hører mere end Bibellæsning og Skriftgranskning, saavist er begge Dele dertil uundværlige¹⁾.

I dette citat findes alle Grundtvigs vigtigste tanker om skrift og theologi. Skriften er nødvendig, men ikke for den enkelte til salighed, kun for hele samfundet til dets oplysning. *Oplysning* er et av de mest indholdsmættede ord i Grundtvigs hele kristne tankeverden. Oplysning er den klarhed over livet, som følger det i dets vækst. Bibelen er en oplysningsbog, fordi den ikke, som dåben, genføder livet, men kaster lys ind over det, eftersom det leves.

Oplysning resulterer i lære. Det levende ord derimod i liv. I denne forskel ligger roden til adskillelsen mellem kirke og kirkeskole. Kirken er samfundet av dem, der lever troens liv, skolen er samfundet av dem, der med bogen i hånd søger at oplyse livet. Ikke alle i kirken behøver at kunne læse; også de umælende børn hører til kirken. Men i skolen skal man netop læse og grunde på skriften. Alt, hvad der hedder tro, hører til kirkebegrebet, alt, hvad der hedder lære, hører til skolebegrebet.

Det interessante er ikke blot adskillelsen, som gøres mellem kirke og kirke-skole, men snarere sammenhængen, som sættes mellem dem. Grundtvig udtrykker denne sammenhæng ved henvisningen til Ef. 4, 11—13. Efterhånden som kirken vokser sig nærmere og nærmere til Kristi fyldes mål av vækst, vil også troen og erkendelsen mere og mere forenes. Troen selv er i sit væsen blindfødt. Troen er „Menneske-Hjertets Sikkerhed paa, hvad der er skjult for Øiesynet og unddraget selv den fineste Haand-Følelse“, hedder det i Den christelige Børnelærdom²⁾. Men dette skjulte og usynlige, som troen i blinde holder sig til, det skal engang blive synligt. Det indvendige skal engang blive det udvendige. (Se Den christelige Børnelærdom s. 115). Da vil troen og erkendelsen være blevet eet.

Troens Liv og Naadens Lære
Er Vorherres Øjsten.

¹⁾ Kirkelige Oplysninger især for Lutherske Christne, Udvalgte Skrifter ved Holger Begtrup, Bd. 8, s. 401—402.

²⁾ Den christelige Børnelærdom⁴, s. 136.

Holde skal vi, Ham til Ære,
 Livet sundt og Læren ren,
 Til i Kærligheds Ildbælte
 Som hos Ham de sammensmelte —
 Da tilovers ere vi ¹⁾.

Men efterhånden som Kristi legeme nærmer sig Kristi fyldes mål av vækst, vil troen få mere og mere klarhed i sig, blive mere og mere oplyst, den vil begynde anende at se lys i Guds lys. Kirkeskolen har til formål at ledsage troen på denne vej mod større og større klarhed. Kirkeskolen står ikke i et tilfældigt forhold til kirken, men gennem sit „levende begreb“, lærestanden, tjener den menigheden ved at skænke troen en stadig fremadskridende oplysning.

Hip som Hap med Tro og Lære,
 Det er Kirkevirvar slemt.
 Dog de to til eet at være
 Er fra Evighed bestemt.
 Kan og skal som Mand og Kvinde
 Sig af Aandens Drift forbinde
 I et herligt Ægteskab ²⁾.

I forholdet mellem kirke og kirkeskole er det for Grundtvig noget uhyre vigtigt, at kirken med troen står klippefast, medens kirkeskolen med oplysningen stadig skrider fremad. „... Klippekirken og Friskolen . . . forholder sig til hinanden som den uforanderlige Sandheds-Tro til den uophørlig fremadskridende Livs-Oplysning“ ³⁾. Det hører til troens væsen at staa fast, som det hører til oplysningens væsen at skride fremad. Mangfoldige steder i sit forfatterskab kommer Grundtvig tilbage til dette forhold mellem kirke og skole. Et af de interessanteste steder findes allerede i Om Christendommens Sandhed i et afsnit, som behandler Johs. Aab. 11, 3, hvor der tales om de to vidner, som Grundtvig udlægger om kirken og skolen. Grundtvig sammenligner her kirken og skolen med henholdsvis tunge og pen, ord og skrift, hjerte og hoved. „... naar Aanden er tilstæde, vil Kirken altid bære sit Vidnesbyrd paa Tungen, og Skolen føre sit i Pennen, uagtet de aldrig vil være for stolte til at laane og lære af hinanden, hvad der kan befordre Menighedens Vext i vor

¹⁾ Kristenhedens Syvstjerne, ved P. A. Rosenberg, s. 95 (strofe 77).

²⁾ Kristenhedens Syvstjerne, ved P. A. Rosenberg, s. 92 (strofe 64).

³⁾ Den christelige Børnelærdom ⁴⁾, s. 290, sml. Sangværket V, 6, 6. *Kirken* i en Hast forgaar, / Naar den Fod vil flytte, / *Skolen*, naar den stille staaer, / Er kun til Unytte. / *Kirken* skal med Jorden staa, / *Skolen* skal med Solen gaa, / *Riget* at oplyse.

Herre Jesu Christi Naade og Kundskab!“¹⁾ Adskillelsen mellem kirke og skole hører altså sammen med selve kristenlivets art som et ægte menneskeliv, som både omslutter hjertet og hovedet, troen og tanken. Derfor hører kirke og skole uløseligt sammen i menighedens liv, hvilket også avspejler sig i dens gudstjeneste. Efter at have modtaget dåbens vidnesbyrd om genfødselen henvises den nyfødte til kirkeskolen, „som nødvendig danner Midten i Herrens Huus, hvor Barnet skal oplæres og optugtes, saa han voxer, som i Alder, saa i Viisdom og i Naade for Gud og alt Folket, lærer ved Hørelse og Læsning, eller dog ved en af Delene, at kiende Guds Huusholdning paa Jorden og Hans Førelser med Menneske-Slægten, fra Begyndelsen til Tidens Fylde, og fra den til Enden, lærer det bedre og maadeligere, hurtigere og senere, alt som han dertil har Evner og Stunder . . . Endelig staar Alteret som Herrens Bord, i Choret, som det Allerhelligste, og dertil indbyder Kirken de Voxne, som have lært i Skolen, hvad det vil sige paa Aandens Sprog at sidde tilbords med Abraham, Isak og Jakob i Himmeriges Rige, og ere blevne fortrolige med den Tanke-Gang, at det evige Liv, som Gud skiænker dem, der troe paa Hans eenbaarne Søn, dette Liv er i Sønnen, som er baade Veien, Sandheden og Livet, er eet med sin Fader, og vil være eet med sine Troende, de i Ham og Han i dem, ligesom Han er i Faderen og Faderen i ham . . .“²⁾).

På dette sted bliver sammenhængen mellem Grundtvigs tanker om kirke og kirkeskole og hans opfattelse av kristenlivet som et voksende kristusliv i tro, håb og kærlighed synlig. *Den bevægelse, som får skolen til at skride fremad*, medens troen hviler, henimod enheden av troen og erkendelsen, denne bevægelse er den samme, som fører *Kristuslivet i troen fremad gennem håbet til kærlighedens fuldendelse*. Derfor består der en særlig forbindelse mellem kirkeskolen og håbet. Det udtrykker Grundtvig direkte i det indholdsrige læredigt om kirke og skole i Sangværkets 5. Bind nr. 6:

Kirken maa paa Troen bygt
Hvile paa sin Grundvold trygt,
Haabet gaar i Skole. (Strofe 4).

Det er denne skolens med håbet sammenhængende fremadskriden, som gør friheden i skolen nødvendig.

Derfor bort med alle Baand
I vor Kirke-Skole,

¹⁾ Udvalgte Skrifter, IV, s. 653.

²⁾ Sammesteds s. 655.

Der ej knyttet af den Haand,
 Som kan styre Sole!
 Samme Herre, Tro og Daab,
 Samme Herlighedens Haab,
 Alting frit for Resten! (Strofe 8).

I de følgende strofer udfoldes denne frihed som „ordet frit i hver en mund“ (med den indskrænkning, at der ikke viges fra *kirken grund*, d. v. s. troen), „bogen fri i hver mands hånd“ og „livet frit for kirketugt, som ej er i ordet“, (med den indskrænkning, at der smukt holdes skik, d. v. s. kun frivilligt kan man komme, og den, der smitter sin næste, må holde sig borte.)

På baggrunden av disse to tankekredse om kristenlivet som Kristusliv, voksende i tro, gennem håb til kærlighed, og om kirke og kirkeskole, som klippegrunden og den fremadskridende sol, forstås, hvad Grundtvig mente med at gøre forkyndelsen til håbets livstegn. Efter som håbet fører Kristuslivet nærmere dets fuldendelse, vokser også oplysningen. Og forkyndelsen er fra denne side set intet andet end den fremadskridende livsoplysnings formidling til hele menigheden gennem den kristne lærestand, som jo er kirkeskolens levende begreb. Vi har allerede hørt, hvordan kirkeskolen møder den nyfødte på hans vej fra døbefont til nadverbord. Og dette møde sker ved forkyndelsen:

Som Livskraften i Mundsordet,
 Som Vorherres Guddomsrøst,
 Først i Badet, sidst ved Bordet,
 Kendes Aanden til vor Trøst,
 Derimellem paa hver Tale,
 Som lyslevende afmale
 Kan Vorherres Liv og Død¹).

Som et livstegn er forkyndelsen ikke selv det ord, der skaber livet; det er derimod dåbens ord. Men forkyndelsesordet udspringer av livet, og det av livet som håb. Forkyndelsen, som på skriftens grund (og lærestanden er for Grundtvig altid „menighedens skriftkloge“) forkynder Kristi liv, forkynder det ikke som en blot og bar fortidstildragelse, men som *spådom om, hvad menigheden selv skal blive til, når den er vokset op til sit hoved, som er Kristus selv*, „en Spådom om, hvorledes det nærværende spæde, svage og dunkle, men dog christelige Liv skal udvikle sig i Menighedens Levnets-Løb, til det naaer Jesu Christi Væxt i hele sin Livs-Fylde, Kraft og

¹) Kristenhedens Syvstjerne, ved P. A. Rosenberg, s. 139 (Strofe 56).

Klarhed¹⁾. Eller sagt på vers, hvor Grundtvig altid udtrykker sig skarpest:

Forkyndelse af Troens Ord
Med Liv og Lys og Styrke,
En Gang forstummede paa Jord
I Pavedømmets Mørke,
Men staaer dog i hver Himmelegn,
Som Ungdomslivets Kjendetegn
Med Haabets Rosenfarve²⁾.

Bedre end i dette vers lader det sig næppe sige, hvad det betyder, at forkyndelsen er håbets livstegn.

Sagt med nutidig udtryksmåde: Forkyndelsen er profetisk. Den peger frem mod den fuldendelse, som det liv, der fødes i dåben og næres i nadveren, går frem imod. Forkyndelsen i kirken svarer dermed på en måde til mytologi og poesi i folkets liv. Ligesom mytologien i folkets ungdomstid i poetisk form udtrykker en profeti om, hvad folkets liv skal blive til i dets fulde udfoldelse, således udtaler også forkyndelsen av Kristi evangelium profetisk, hvad det endnu unge gudsfolk skal blive til i dets fulde udfoldelse, den er „ungdomslivets kendetegn med håbets rosenfarve.“

Men som det profetiske ord er forkyndelsen ikke selve det livsskabende og livsopholdende ord. Dette er derimod henholdsvis dåbens og nadverens ord, som forkyndelsen selv viser hen til, når den avmaler den lyslevende Kristus.

Det synes ved første øjekast let at se, hvor dette syn på forkyndelsen avviger fra Luthers. For Luther synes det forkyndte ord på en anden måde end for Grundtvig at være et ord, der skaber, hvad det nævner. Heroverfor fremhæver Grundtvig ved at knytte forkyndelsen sammen med kirkeskolen forskellen mellem det uforanderlige sakramentord som det egentlige livsskabende ord og det stadig fremadskridende profetiske læreord som det lysgivende ord. Denne forkyndelsens fremadskriden er for Grundtvig tillige en kæmpende fremadskriden. Som oplysende er forkyndelsen polemisk:

Er du bleven Ordets Tolk,
Du et Embed har at rygte,
Hvor man ej paa Blok og Baal,
Men kun for sig selv maa frygte . . .

¹⁾ Den christelige Børnelærdom⁴⁾, s. 106.

²⁾ Sangværk IV, 200, 5.

Vil det Verden kalde Krig,
 At du Kristen-Tro forkynder
 Som Guds-Riges Kongevej,
 Taler frit om Verdens Synder,
 Det — du ved — paa Dommens Dag
 Ene bliver Verdens Sag ¹⁾).

Man kan også udtrykke dette, at forkyndelsen for Grundtvig kun er Guds ord i denne middelbare forstand, at den er håbets livstegn i menigheden, således, at forkyndelsen hos Grundtvig altid forudsætter menigheden. *Det er menigheden, som forkynder, det er menigheden, der bekender og lovsynger.* Men det er Gudsordet ved dåben, der lader menigheden blive til, og gudsordet ved nadveren, der opholder den, så at den derefter kan bekende, forkynde og lovsynge. Derfor er dåbs- og nadverordet Guds livsskabende ord i umiddelbar forstand til forskel fra forkyndelsen.

Men det vil ikke sige, at forkyndelsen er undværlig eller uvæsentlig i menighedens liv, eller at den ikke også er et guddommeligt underværk.

I den tidligere citerede avhandling fra Den christelige Børnelærdom om de kristelige livstegn hedder det udtrykkelig: „Men idet vi nu saaledes nødvendig baade først og sidst maa udvortes lægge samme Vægt paa Troes-Bekiendelsen, som vi indvortes lægger paa Troen, da Bekiendelsen i det ny Liv svarer til Aandedrættet i det Gamle, saa være det dog langt fra os, dermed at ville udelukke enten Forkyndelsen eller Lovsangen, som ogsaa er Livstegn, der ligesaa lidt kan udeblive, hvor det christelige Liv skal lykkes og trives, som dette Liv, der fødes af Troen, kan vinde og vare og blive fuldvoxen uden tilsvarende Haab og Kiærlighed, der staaer i samme Forhold til den levende Forkyndelse og Lovsang, som Troen staaer til den levende Bekiendelse, saa at hvor Bekiendelsen er det eneste Livstegn, der vil Troes-Livet altid findes svagt og sygeligt, og under enhver Prøvelse drages med Døden ²⁾).

Spørger man da, hvilken opgave forkyndelsen har at løse i menighedens liv, svarer Grundtvig ved at henvise til det gamle lutherske begreb: *kaldelsen*.

I en anden avhandlingerne i Den christne Børnelærdom, nemlig „Det christelige, aandelige og evige Liv“, siger Grundtvig i en omtale av de tidligere nævnte kristelige livstegn, at vi kun forgæves vil stræbe at udgrunde det kristelige Livs *hemmeligheder*. Hvad vi kan få lys over er blot det kristelige livs *vej*. Det interessante i denne

¹⁾ Sangværk V, 15, 4.

²⁾ Den christelige Børnelærdom ⁴, s. 97.

sammenhæng er nu, at det kristelige livs hemmeligheder opregnes i følgende orden: *Kaldets hemmelighed* ved *evangeliets prædiken* (julebudets udråb), *genfødelsens hemmelighed* i *dåben* og *opfødselsens hemmelighed* i *nadveren*¹⁾. Her træder altså evangeliets forkyndelse som „kaldtes hemmelighed“ op ved siden af henholdsvis dåben og nadveren, som genfødelsens og opfødselsens hemmelighed. Hertil svarer også fortsættelsen af det nys citerede afsnit fra avhandlingen om livstegnene: „... baade er den Christne Tro først kommet til Verden ved hans Forkyndelse, som kom ovenfra og talde ret egenlig „Guds Ord“ og tillige forplanter Troen sig, efter Apostelens utrykkelige Vidnesbyrd, kun ved den levende Forkyndelse af Troens Ord, saa han spørger ikke blot: hvordan skulde Nogen paakalde Herren uden at troe paa ham? men han spørger lige saa fuldt: hvordan skulde de troe, uden at have hørt,, og hvordan skulde de høre, uden at nogen prædiker?²⁾).

Den profetiske prædiken af evangeliet (julebudet) eller troens ord har altså i menighedens liv den opgave at *kalde til dåb og nadver*, hvorved alene troens liv kan forplantes. Dette kan, som det f. eks. udtrykkes et sted i Kirkelige Oplysninger især for lutherske Christne, godt betyde, at prædikenens ord netop derved, at det vil kalde mennesker hen til dåbens og nadverens gudsgerninger, (som Johannes Døberens over for Kristus) træder tilbage for disse i værdighed: „... Alt hvad selv Ordets ypperste Tjenere, som Saadanne, kan medvirke til det ny Menneskes Fødsel og Vext, er kun at kalde Folk til Daaben og berede dem til Nadveren, hvor Ordet af Herrens egen Mund, som er „Liv og Aand“, gjør hvad der er Mennesker umueligt³⁾.

Men denne tilbagetræden af evangeliets kaldende prædiken over for sakramenternes skabende gudsord betyder på ingen måde, at evangeliets prædiken på sin plads er noget mindre underfuldt. Det er tværtimod sådan, at Grundtvig har usædvanlig stærke udtryk — og det på mere end eet sted! — for det guddommelige under, som evangeliets prædiken er.

Det klareste og stærkeste udtryk herfor er forklaringen af pinseunderet i Kirke-Speil. Pinseunderet er ikke et nyt salighedsmiddel eller grundsakrament, hvoraf Herrens indstiftelser, dåben og nadveren, skulde låne deres gyldighed og åndelige virkning, men det er derimod en underfuld udrustelse af Herrens tjenere med den højeste kraft til ordets bekendelse, forkyndelse og lovsang og dermed til kristendommens udbredelse til alle folk⁴⁾. Og *forkyndelsen i dag er ganske enkelt*

¹⁾ anf. skr. s. 108.

²⁾ anf. skr. s. 97.

³⁾ Udv. Skr. VIII, s. 403.

⁴⁾ Udv. Skr. X, s. 103.

en videreførelse av pinseunderet: „... Pinsedagens Underværk gjentager og beviser sig overalt, hvor Kristi Evangelium forkyndes blandt Hedninger paa Folkenes Modersmaal med Kraft og Ild, med Lys og Liv¹⁾.“ Når vi ikke rigtig har haft syn for dette stadig fortsatte pinseunder, hænger det efter Grundtvigs mening sammen dels med prætestandens ufolkelige opdragelse og dels med forkyndelsens bundethed. Men når forkyndelsen bliver aldeles fri og når den for alvor kommer til at lyde i modersmålets kraft, da vil vi få pinseunderet at se pány: „Først nu og herefter kan der da komme Liv og Glæde i vor Pinsefest, og det kan klare sig, at Kristendommens levende Forkyndelse blandt alle Folk er et uophørligt Pinse-Underværk til Kristi Herliggjørelse, som Verden nok skal bare sig for at opvise Magen til²⁾.“

Denne forståelse af pinseunderet som forkyndelsens under, og vel at mærke det stadig fortsatte forkyndelsens under, præger også, som enhver vil have bemærket det, Grundtvigs pinsesalmer.

Først nogle eksempler fra de kendteste:

Da saaes der Tunger som Ild og Glød,
Guds Venner de fløi i Munden,
Paa alle Folks Tunger Guds Ord gienlød,
Mangfoldig, mens eens i Grunden.

Saa tændtes paa Jorden det Lys fra Gud,
Der haver som Solen straalet,
Hvor levende Røster Guds Julebud
Forkyndte paa Modersmaalet³⁾.

Ja, hvor kan, skiøndt Sproget døde,
Eders Ord paa Tunger gløde,
Trodse Vidd og Blok og Baal!
Hvor kan eders Aand i Norden,
I hver Stad og Vraa paa Jorden,
Tale Folkets Modersmaal!

Paaskemorgen, Pinsedagen,
Ikkun de forklare Sagen,
Gav jer alle Tungers Aand:
Aanden, som kan alt udvirke,
Som i Jesu Christi Kirke
Løser alle Tungebaand⁴⁾!

1) Anf. skr. s. 104.

2) Sammesteds.

3) Sangværk II, 92, 9—10.

4) Sangværk II, 93, 3—4.

Tunger af Ild, og dog Prædiken mild,
 Giv dem, Du salver og sender!
 Saligheds Ord, i Apostlernes Spor,
 Vandre til Jorderigs Ender,
 Saa ingen Menneske-Fod har rørt
 Pletten, hvor ikke dets Røst blev hørt!

Glæde og Lys med dem komme tilbyes,
 Blomstre lad Muld, hvor de træde!
 Styrke og Mod bringe Svaghed paa Fod!
 Trøst finde Alle, som græde!
 Ved Evangeliets milde Røst
 Miskundhed vaagne i hvert et Bryst!¹⁾

At der alle disse steder er tale om forkyndelsens ord, er ganske sikkert, både ud fra forståelsen av pinseunderet i Kirke-Spejl og ud fra andre salmer²⁾. „De glødende tunger“ betegner hos Grundtvig netop forkyndelsen av evangeliet:

Guds-Menneskelivet
 Guds Menighed givet
 Med Guds-Ordets Røst
 Vi lægge paa Hjærte
 Oplyse med Kjærte
 I Menneske-Bryst.

Og naar vi det mægte
 Med Ord, som er ægte,
 Med Lys og med Ild.
 Paa Hedningemaal
 Med Solglans omstraalet
 Som Naaden saa mild, —

Da Øret det hører,
 Da Hjærtet det rører,
 Da ærer det Gud.
 Af Tungen, som gløder,
 Til os som til Jøder
 Guds Aand deler ud³⁾.

Vi kan nu se tilbage over disse forskellige udsagn om forkyndelsen og samle dem til en helhed. Forkyndelsen udspringer av håbet som

¹⁾ Sangværk I, 360, 2—3.

²⁾ Se Sangværk I, 42, 11; 48, 9; 57, 8—10; 60, 7; 71, 3—5; 135, 1—3; 137, 12; 138, 3; 139, 7; 308, 4—6; 336, 4.

³⁾ Sangværk V, 68, 114—117.

Kristus-livets fremadilende moment. Som håbets livstegn er den profetisk og avmaler Kristus som den, der er det endelige mål for menighedens egen livsvækst. Forkyndelsen hører derfor tillige med skriften kirkeskolen til. Sammen med håbet bevæger også kirkeskolens oplysning av Kristus-livet sig fremad mod Kristi fyldes mål av vækst. At forkyndelsen er profetisk, og at den er oplysning, er det samme. Men netop i denne forkyndelsens fremadskridende karakter, hvori også dens ubetingede frihed er begrundet, ligger dens opgave. Den skal selv bringe kirken til at skride fremad, ud gennem alle folkeslagene og gennem tiderne. Den profetiske forkyndelse bliver derfor den kaldende forkyndelse, som kalder flere og flere til dåben og nadveren, til genfødselen og opfødselen. Men for at kunne være dette må forkyndelsen hente sin kraft av det pinseunder, som til stadighed alene forklarer alle de kristne livstegns fremvækst, fremfor alt de glødende tunger, forkyndelsens, storværk.

I den forstand er der ikke tale om, at forkyndelse og sakrament kan stilles op mod hinanden som konkurrerende størrelser, eller om, at en fremhæven av dåben og nadveren som det livsskabende gudsord skulde medføre nogen ringere vurdering av forkyndelsen. Grundtvig taler på en mere nuanceret måde end Luther om sakramentsordenes og forkyndelsesordets forskellige plads på den kristne livsvej. Det hænger sammen med, at han taler om Kristus-livet som et troens, håbets og kærlighedens liv på en anden måde end Luther.

Men ser man Grundtvigs tanker om forkyndelsen og hans tanker om Kristus-livet og menighedslivet som een eneste tankegang, vil det næppe være muligt at hævde, at hans vurdering av forkyndelsens ord skulde være ringere end Luthers. Så måtte man i hvert fald først fjerne de mange helligåndssalmer, hvor der er tale om de glødende tunger. Og ser man nærmere til, vil man også få svært ved at opdage nogen *væsentlig* uoverensstemmelse mellem de to.

For Luther er det avgørende i forståelsen av Guds ord dette, at Gud selv er levende nær i sit ord¹⁾.

Det var netop dette, som var kernen i Grundtvigs kirkelige anskuelse:

Lyslevende, vor Herre, du
 Sad ej paa Ærens Sæde,
 Hvis ej du var hos os endnu
 Lyslevende til Stede.
 Thi var dit Ord til os kun Tant,
 Da var dit Guddomsliv ej sandt,
 Da var du kun en Praler!

¹⁾ Se min „*Spiritus Creator*“², s. 114—141.

Og leve maa alt dit paa Jord,
Saa vist som evigt er dit Ord,
Og Guds Aand er din Taler¹⁾).

Leve må alt dit på jord! Derfor kom genfødselsens og opfødselsens sakrament til at stå i centrum av Grundtvigs forståelse av Guds ord. Men ingensinde faldt det ham ind, at dette syn skulde virke dæmpende på hans ophøjelse av de glødende tungers kaldende underværk. Det hørte jo lige så fuldt med til menighedens liv. Det var der jo, fordi den lyslevende Kristus levede sit liv i menigheden ved dåb og nadver. Det tjente jo også selv dåbens og nadverens stadige fremgang gennem folkene og tiderne. For den, der gerne vil lytte til Grundtvigs tale om det levende Gudsord, skulde der derfor ikke være nogen grund til at kriges med Luther på grund av hans stærke ord om forkyndelsen. Det skulde nok stemme godt med en luthersk prædiken at synge grundtvigske helligåndssalmer.

Derimod er der sikkert længere vej fra den egentlige grundtvigske forståelse af forkyndelsen til den anskuelse, som fandt udtryk i regelen:

Læs op, hvad der står skrevet,
og vidn, hvad du har levet²⁾).

For Grundtvig er forkyndelsen mægtigere end som så.

¹⁾ Sangværk III, 192, 10.

²⁾ Indskriftens nøjagtige Ordlyd er:

*Læs Ordet, som staar skrevet,
men vidn, hvad du har levet!*

Denne i Grundtvigskirken mer end forbløffende Sentens — „Ordet, som staar skrevet“ ! — stammer naturligvis ikke fra Grundtvig. Indskriftens Ophavsmand er Kirkens Bygmester P. V. Jensen-Klint. Den enkle og meget smukke Prædikestol, der blev taget i Brug ved Indvielsen af Taarnrummet den 11. December 1927, bruges ikke nu, men opbevares som et Minde om „Taarnkirken“. Kirkens første Præst, A. Lund-Sørensen, oplyser iøvrigt, at Prædikestolen med Indskrift stod som fait accompli ved hans Tiltrædelse.

Red. Anm.